

ŚWIAT W ROCZNIKU
ALEKSANDRA JARCZEWSKA

STANY ZJEDNOCZONE – STOPNIOWY POWRÓT DO FORMY W CORAZ BARDZIEJ NIESPOKOJNYM ŚWIECIE

Zgodnie z zapowiedziami prezydenta Baracka Obamy rok 2014 miał być czasem konkretnych działań. Wśród najważniejszych kwestii przedstawionych w orędziu o stanie państwa prezydent wskazał: inicjatywy w zakresie poprawy sytuacji gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy, reformę imigracyjną, walkę ze zmianami klimatycznymi, poprawę sytuacji kobiet na rynku pracy, a w kwestiach międzynarodowych – zakończenie interwencji w Afganistanie oraz podpisanie porozumienia nuklearnego z Iranem¹. Realizacja tych postanowień była jednak niezwykle trudna z uwagi na sprzeciw większości republikańskiej w Izbie Reprezentantów, spadające poparcie społeczne dla administracji oraz samego prezydenta, jak również na toczącą się w USA ostrą kampanię wyborczą do Kongresu.

W polityce krajowej można było obserwować bezpardonową walkę rywalizujących ugrupowań politycznych oraz radykalizację nastrojów wśród Amerykanów. Powodem były pogłębiające się rozwarstwienie społeczne, zaostrejające się podziały rasowe oraz narastająca frustracja ekonomiczna. Na tym tle dość dobrze wyglądała kwestia kondycji gospodarczej USA, która nadal poprawiała się w stosunku do lat poprzednich. Podkreślić należy przede wszystkim stworzenie rekordowej liczby 2,65 mln nowych miejsc pracy i w konsekwencji wzrost konsumpcji, a także umocnienie się dolara na światowym rynku walut oraz osiągnięcie pozycji lidera w światowej produkcji ropy naftowej². Co ciekawe, nie przełożyło się to jednak na poprawę nastrojów wśród wyborców oraz na wzrost poparcia dla demokratów. W rezultacie listopadowych wyborów do Kongresu ponieśli oni druzgocącą klęskę, tracąc większość w Senacie oraz osiągając najgorszy wynik w Izbie Reprezentantów od końca drugiej wojny światowej³.

W polityce zagranicznej w roku 2014, oprócz stałych kwestii i problemów, nie brakowało zaskoczeń i nowych wyzwań. Zdecydowanie najważniejszymi sprawa-

¹ Barack Obama, *State of the Union 2014*, White House, tekst przemówienia wygłoszonego w Kongresie USA 28 stycznia 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/01/28/president-barack-obamas-state-union-address> (dostęp 4.01.2015).

² Należy jednak zaznaczyć, że pozycję pierwszego producenta gazu USA osiągnęły już w roku 2010. Więcej zob. The White House Blog, „The Economy in 2014”, <http://www.whitehouse.gov/blog/2014/12/16/economy-2014> oraz G. Smith, „U.S. seen as biggest oil producer after overtaking Saudi”, *Bloomberg*, 4 lipca 2014 r., <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-07-04/u-s-seen-as-biggest-oil-producer-after-overtaking-saudi> (dostęp 12.01.2015).

³ Zob. np. S. Collinson, „Republicans seize Senate, gaining full control of Congress”, *CNN*, 5 listopada 2014 r., <http://edition.cnn.com/2014/11/04/politics/election-day-story/> (dostęp 15.01.2015).

mi okazały się: działania Rosji wobec Ukrainy (aneksja Krymu i wsparcie dla pro-rusyjskich separatystów na wschodzie Ukrainy), powstanie Państwa Islamskiego (*Islamic State* – IS⁴) na zdestabilizowanych terenach Iraku i Syrii, przedłużające się negocjacje z Iranem w sprawie jego programu nuklearnego oraz wycofywanie wojsk z Afganistanu (w związku z zaplanowanym na koniec 2014 roku zakończeniem interwencji w tym kraju). Jako największe osiągnięcia w amerykańskiej dyplomacji wskazać można historyczny zwrot w stosunkach z Kubą oraz podpisanie porozumienia klimatycznego z Chinami.

W efekcie rok 2014 okazał się czasem „turbulencji” wewnętrznych, ale także nowych wyzwań i narastających problemów w polityce zagranicznej.

SYTUACJA WEWNĘTRZNA – NAPIĘCIA POLITYCZNE NA TLE POPRAWY SYTUACJI GOSPODARCZEJ

Problemy z zarządzaniem krajem i „czerwona kartka” dla demokratów

Mimo iż 2014 był rokiem wyborów do Kongresu USA, prezydent nie był w znaczącym stopniu zaangażowany w kampanię wyborczą. Wobec dość słabych wyników poparcia dla Baracka Obamy (tylko 42% na początku 2014 r.⁵) wielu demokratów walczących o miejsca w Senacie oraz Izbie Reprezentantów nie chciało być kojarzonych z coraz mniej popularnym liderem partii⁶. Stąd też rola prezydenta ograniczyła się głównie do zbierania funduszy dla demokratów oraz jeżdżenia po kraju i ogólnej agitacji wyborczej za kandydatami jego partii⁷. Kampania była jednak bardzo agresywna, a politycy obu partii nie przebierali w środkach i sposobach, aby oczernić konkurentów. W kampanii wyborczej wykorzystano nawet kwestię zagrożenia wirusem Ebola, które udało się „opanować” tuż przed samymi wyborami⁸.

⁴ Jeśli chodzi o Państwo Islamskie, to w mediach i literaturze funkcjonuje kilka nazw tego podmiotu: *Islamic State* – IS, *Islamic State of Iraq and the Levant* – ISIL oraz *Islamic State of Iraq and Sham* – ISIS. Więcej na temat powstania oraz rozwoju IS można przeczytać w rozdziale *RS* poświęconym wydarzeniom na Bliskim Wschodzie (s. 265–272).

⁵ *Gallup Daily: Obama Job Approval*, sondaż dotyczy okresu: luty 2009 – styczeń 2014, <http://www.gallup.com/poll/113980/Gallup-Daily-Obama-Job-Approval.aspx> (dostęp 15.01.2015).

⁶ Zob. np. J. Martin, „In this election, Obama’s party benches him”, *The New York Times* z 7 października 2014 r., http://www.nytimes.com/2014/10/08/us/politics/in-this-election-obamas-party-benches-him.html?_r=0 (dostęp 13.01.2015).

⁷ Por. K. Zezima, S. Sullivan, „Some Democrats worry about whether Obama’s campaigning will help or hurt”, *The Washington Post* z 21 października 2014 r. (dostęp 13.01.2015).

⁸ W październiku republikanie zaczęli oskarżać władze o brak efektywności w działaniach chroniących Amerykanów przed groźnym wirusem, ale już pod koniec tego miesiąca pałeczkę przejęli demokraci, podkreślając sukces lekarzy, którym, dzięki pomocy i zaangażowaniu władz federalnych, udało się wyleczyć zarażoną wirusem pielęgniarkę, a ta z kolei została przyjęta przez prezydenta i automatycznie stała się bohaterką wszystkich amerykańskich mediów. Więcej zob. np. T. Barrett, D. Walsh, „Ebola becomes an election issue”, *CNN on-line edition*, 3 października 2014 r., <http://edition.cnn.com/2014/10/03/politics/ebola-midterms/> (dostęp 13.01.2015); M. Talbot, „Midterm anxieties”, *New Yorker* z 10 listopada 2014 r., <http://www.newyorker.com/magazine/2014/11/10/midterm-anxieties> (dostęp z 15.01.2015); B. Bordelon, „Nurse Nina Pham cured of Ebola, gets hug from President Obama”, *National Review* z 24 października 2014 r., <http://www.nationalreview.com/corner/391113/nurse-nina-pham-cured-ebola-gets-hug-president-obama-brendan-bordelon> (dostęp 15.01.2015).

W efekcie podziały zaostrzały się, amerykańska scena polityczna ulegała dalszej polaryzacji, a zniechęcony i znudzony walkami partyjnymi elektorat coraz mniej interesował się wyborami. Systematycznie spadało także poparcie społeczne dla Kongresu, które już od kilku lat notowane było na poziomie poniżej 20%, a w 2014 roku przeciętnie osiągnęło wartość 15%⁹. Ostatecznie 4 listopada 2014 roku zdecydowana większość rozczarowanych polityką Amerykanów, zamiast iść głosować, została w domach. Frekwencja wyborcza w wyborach do Kongresu w 2014 roku osiągnęła rekordowo niski poziom 36,4% i była najniższa od 72 lat¹⁰. Tak słabe zaangażowanie społeczeństwa w proces wyborczy wpłynęło także na wynik wyborów, w których demokraci ponieśli druzgocącą klęskę (tradycyjny elektorat demokratyczny – młodzi wyborcy oraz mniejszości narodowe – wybrał inne zajęcia niż udział w wyborach¹¹). Nie dość, że Partii Demokratycznej nie udało się obronić większości w Senacie (54 miejsca dla republikanów [+9]; 46 dla demokratów [-9]), to republikanie osiągnęli najlepszy wynik w Izbie Reprezentantów od zakończenia drugiej wojny światowej (247 miejsc dla republikanów [+13]; 188 dla demokratów [-13])¹².

Dla prezydenta oznacza to, że przez ostatnie dwa lata rządów (w latach 2015–2016¹³) będzie pozbawiony wsparcia ze strony władzy ustawodawczej, a większość jego inicjatyw i decyzji będzie z pewnością blokowana w Kongresie. Można się także spodziewać, że w nadchodzącym czasie sam prezydent będzie częściej korzystał z przysługującego mu prawa weta i kwestionował ustawy uchwalane przez republikański Kongres. Proces legislacyjny będzie zatem ograniczony do najmniej kontrowersyjnych kwestii, a głowie państwa pozostanie wydawanie rozporządzeń wykonawczych (*executive orders*). Już w poprzednich latach rządzenie krajem było nie lada wyzwaniem dla prezydenta, który wobec braku większości demokratycznej w Izbie Reprezentantów (od wyborów do Kongresu w 2010 roku) sukcesywnie tracił możliwości forsowania swoich pomysłów i ustaw. Nawet jeśli udawało się uzyskać aprobatę w Senacie, to ustawy przepadały w Izbie Reprezentantów, tak jak w przypadku reformy imigracyjnej z 2013 roku. W rezultacie prezydent korzystał z możliwości wydawania rozporządzeń wykonawczych, dzięki którym nie musiał ubiegać

⁹ R. Rifkin, „2014 U.S. approval of Congress remains near all-time low”, *Reuters*, 15 grudnia 2014 r., <http://www.gallup.com/poll/180113/2014-approval-congress-remains-near-time-low.aspx> (dostęp 25.02.2015).

¹⁰ Należy jednak pamiętać, że w roku poprzedniego rekordu (1942) trwała druga wojna światowa, niska frekwencja była więc dużo bardziej uzasadniona niż w roku 2014. Więcej zob. Ch. Alter, „Voter turnout in midterm elections hits 72-year low”, *Time* z 10 listopada 2014 r., <http://time.com/3576090/midterm-elections-turnout-world-war-two/> (dostęp 13.01.2015). Szczegółowe dane dotyczące frekwencji można znaleźć także na stronie United States Election Project: <http://www.electproject.org/2014g> (dostęp 13.01.2015).

¹¹ Zob. The Editorial Board, „The worst voter turnout in 72 years”, *The New York Times* z 11 listopada 2014 r. (dostęp 14.01.2015).

¹² Mimo przewagi republikanów w Senacie i Izbie Reprezentantów nie mają oni jednak większości absolutnej, która pozwoliłaby na samodzielne działania, bez współpracy z prezydentem. Wyniki wyborów na podstawie raportu USA Today, <http://www.usatoday.com/pages/interactives/elections-results-2014/> oraz Real Clear Politics, http://www.realclearpolitics.com/elections/live_results/2014/senate/ (dostęp 30.01.2015).

¹³ Choć powszechnie uznaje się, że prezydent będzie rządził jeszcze dwa lata – 2015 i 2016 – to formalnie przekazanie władzy nastąpi 20 stycznia 2017 roku.

się o poparcie w Kongresie¹⁴. W 2014 roku wydał on 29 takich dokumentów, które dotyczyły bardzo różnorodnych spraw – od ustalenia płacy minimalnej dla rządowych pracowników kontraktowych i poprawy warunków pracy, poprzez kwestie klimatyczne oraz biznesowe, do sankcji (tylko w sprawie Ukrainy wydał aż cztery rozporządzenia wykonawcze)¹⁵.

Jedną z najważniejszych, ale także najbardziej kontrowersyjnych decyzji prezydenta w 2014 roku było skorzystanie z uprawnień egzekutywy do wprowadzenia planu imigracyjnego, czyli wstrzymania deportacji około połowy nielegalnych imigrantów przebywających na terytorium USA (*Immigration Accountability Executive Action*)¹⁶. W orędziu do narodu z 20 listopada tego roku Obama zapowiedział 3-letnią ochronę deportacyjną dla 5 mln nielegalnych imigrantów przebywających na terytorium Stanów Zjednoczonych¹⁷. Nowe prawo ma objąć precyzyjnie wyselekcjonowaną grupę (tych, którzy przybyli do USA jako nieletni, rodziców dzieci, które urodziły się w USA i są już legalnymi obywatelami tego kraju, oraz wysoko wykwalifikowanych i poszukiwanych pracowników), która będzie mogła pozostać w USA przez określony czas, po spełnieniu szeregu warunków, dokonaniu rejestracji i wniesieniu stosownych opłat¹⁸. Należy jednak pamiętać, że jest to rozwiązanie połowiczne, gdyż nie odnosi się do wszystkich nielegalnych imigrantów w USA, o czasowym charakterze z opcją na ewentualne odnowienie, ale bez żadnej gwarancji dla objętych programem, że będą mogli pozostać na stałe w USA. Podjęte działania to wręcz modelowy przykład „obejścia” sprzeciwu republikanów wobec reformy imigracyjnej, będącej jednym z głównych zobowiązań politycznych prezydenta, ale także przejaw ostrych tarć między oboma głównymi ugrupowaniami.

Skrajnym przykładem bezpardonowej walki między republikanami a demokratami było opublikowanie pod koniec 2014 roku „Raportu CIA w sprawie Programu Zatrzymań i Przesłuchań” (*Study of the Central Intelligence Agency's Detention*

¹⁴ W latach 2009–2014 prezydent Obama wydał 198 rozporządzeń wykonawczych, jednak nie czyni go to na razie liderem wśród pozimnowojennych poprzedników, którzy rządili przez dwie kadencje. W ciągu pierwszych sześciu lat urzędowania prezydent Bill Clinton wydał 255 tego typu dokumentów, a George W. Bush 223. Szczegóły dotyczące dekretoów poszczególnych prezydentów można znaleźć na stronie Office of the Federal Register, *Executive Orders*, <https://www.federalregister.gov/executive-orders> (dostęp 21.01.2015).

¹⁵ Pełna lista prezydenckich rozporządzeń wykonawczych dostępna na stronie Executive Orders, White House, <http://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/executive-orders> (dostęp 13.01.2015).

¹⁶ Analiza programu imigracyjnego B. Obamy w: W.A. Kandel, J.P. Bjelopera, A. Bruno, A. Siskin, *The President's Immigration Accountability Executive Action of November 20, 2014: Overview and Issues*, Congressional Research Service Report, 8 stycznia 2015 r., <http://www.fas.org/sgp/crs/homsec/R43852.pdf> (dostęp 24.01.2015).

¹⁷ Barack Obama, *Remarks by the President in Address to the Nation on Immigration*, 20 listopada 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/issues/immigration/immigration-action#> (dostęp 17.01.2015).

¹⁸ Więcej szczegółów na temat działań prezydenta w omawianym zakresie na: The White House, *Fact Sheet: Immigration Accountability Executive Action*, 20 listopada 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/11/20/fact-sheet-immigration-accountability-executive-action> (dostęp 17.01.2015) oraz American Immigration Council, *A Guide to the Immigration Accountability Executive Action*, 22 grudnia 2014 r., <http://www.immigrationpolicy.org/special-reports/guide-immigration-accountability-executive-action> (dostęp 14.01.2015).

and Interrogation Program)¹⁹. Dokument został przyjęty w Senacie już w 2012 roku, lecz od tego czasu demokraci walczyli z republikanami o jego upublicznienie. Republikanie oraz część demokratów przeciwnych publikacji argumentowali, że ujawnienie raportu może zagrozić bezpieczeństwu narodowemu USA oraz wzniecić nową falę nastrojów antyamerykańskich w świecie (szczególnie na Bliskim Wschodzie). Ostatecznie 480-stronicowe streszczenie zostało odtajnione i podane do wiadomości publicznej na kilka tygodni przed przejęciem Kongresu w całości przez republikanów (9 grudnia 2014 r.). Demokratyczni zwolennicy ujawnienia raportu słusznie się obawiali, że kolejny, zdominowany przez republikanów Kongres nie zgodzi się na publikację streszczenia raportu. Jak można było się spodziewać, publikacja raportu wywołała w USA i za granicą dyskusje na temat amerykańskich metod działania po 11 września 2001 roku, jednak nie spowodowała aż takich problemów, jakich obawiali się przeciwnicy publikacji²⁰.

Sprawa publikacji raportu stanowiła jeden z najmocniejszych akcentów kończących dwuletnią kadencję 113. Kongresu, który z uwagi na rozkład sił w Izbie Reprezentantów (zdominowanej przez republikanów) i Senacie (z większością demokratyczną) był niezwykle ograniczony w zakresie aktywności legislacyjnej. W czasie całej kadencji (w latach od stycznia 2013 do stycznia 2015 roku) udało się uchwalić zaledwie 286 aktów prawnych, z których w 2014 roku najważniejsze to ustawy: budżetowa, rolna, dotycząca zasobów cyfrowych, o opiece zdrowotnej dla weteranów oraz ustawy odnoszące się do sytuacji międzynarodowej (szczególnie sankcje wobec Rosji w konsekwencji jej polityki względem Ukrainy)²¹.

W 2014 roku nastąpiło kilka ważnych zmian na najwyższych stanowiskach w administracji prezydenta Obamy. Z urzędem pożegnali się: sekretarz Departamentu Sprawiedliwości oraz prokurator generalny Erick Holder (następca – Loretta Lynch), szef Agencji Bezpieczeństwa Narodowego (NSA) Keith Alexander (następca – Michael Rogers), sekretarz zdrowia Kathleen Sebelius (następczyni – Sylvia Mathews Burwell) oraz po głośnych skandalach: szefowa Secret Service Julia Pierson (następca – tymczasowo Joseph Clancy) i sekretarz Departamentu ds. Weteranów Eric Shinseki (następca – Robert A. McDonald). Jednak największym zaskoczeniem była „rezygnacja” ze stanowiska sekretarza obrony Chucka Hagela, który wziął odpowiedzialność za amerykańskie błędy w polityce USA w takich kwestiach jak: brak efektywności w działaniach wobec Państwa Islamskiego, rezultaty

¹⁹ Senate Select Committee on Intelligence, *Committee Study of the Central Intelligence Agency's Detention and Interrogation Program, Foreword by Senate Select Committee on Intelligence Chairman Dianne Feinstein, Findings and Conclusions, Executive Summary*, Approved December 13, 2012, Updated for Release April 3, 2014 Declassification Revisions December 3, <http://www.intelligence.senate.gov/study2014/executive-summary.pdf> (dostęp 23.01.2015).

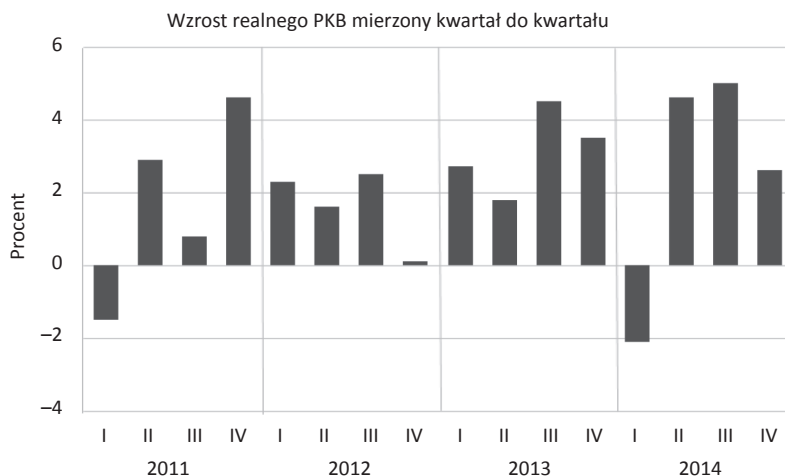
²⁰ Zob. np.: M. Weaver, „CIA torture report: Global reaction roundup”, *The Guardian* z 10 grudnia 2014 r., <http://www.theguardian.com/us-news/2014/dec/10/cia-torture-report-global-reaction-roundup> oraz A. Leber, *A Resounding Silence: Regional Reactions to the Senate's Report on U.S. Use of Torture*, Brookings Institution, 29 grudnia 2014 r., <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2014/12/29-middle-east-reaction-torture-report> (dostęp 25.02.2015).

²¹ Por. A. Fram, AP, „Least productive Congress? Not this one... barely”, *US News and World Today*, 19 grudnia 2014 r., <http://www.usnews.com/news/politics/articles/2014/12/19/least-productive-congress-not-this-one-barely> (dostęp 23.01.2015).

poniżej oczekiwań w Afganistanie oraz brak klarownej polityki wobec Rosji w kontekście konfliktu na Ukrainie. Paradoksalnie to właśnie Chuck Hagel wielokrotnie nie zgadzał się z realizowaną przez USA polityką (szczególnie widoczna była różnica zdań między sekretarzem obrony a doradcą prezydenta ds. bezpieczeństwa Susan Rice), choć krytykowany był za brak jej efektywności. Następcą Chucka Hagela został jego dotychczasowy zastępca – Ashton Carter. Zmiany na najwyższych stanowiskach w administracji Obamy nie są jednak zapowiedzią realizacji wielkich planów czy przełomów politycznych, ale raczej konsekwencją tegorocznych wpadek i skandali lub braku skuteczności poszczególnych osób wobec powierzonych im zadań.

Sytuacja gospodarczo-społeczna – poprawa poniżej oczekiwań wyborców

Po rozczarowujących wynikach gospodarczych pierwszego kwartału 2014 roku w USA w dalszej części roku sytuacja ekonomiczna stopniowo ulegała poprawie, aby w trzecim kwartale zaskoczyć analityków 5-procentowym wzrostem w stosunku do poprzedniego okresu (zob. wykres 1)²².

Wykres 1

Kwartalny wzrost gospodarczy w USA w latach 2011–2014

Źródło: U.S. Bureau of Economic Analysis, http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdp_glance.htm (dostęp 15.01.2015).

Poprawa sytuacji gospodarczej oraz powstawanie nowych miejsc pracy były efektem m.in.: ogromnych inwestycji w sektor wydobywczy (gaz i ropa ze złóż łupkowych), zwiększenia wydatków wojskowych oraz niskich cen paliwa w USA. Ostatecznie wzrost gospodarczy USA w 2014 roku wyniósł 2,4%, co z pewnością nie było oszałamiającym rezultatem, ale świadczyło o tym, że kraj powrócił na ścież-

²² J. Furman, *Third Estimate of GDP for the Third Quarter of 2014*, Council of Economic Advisers, White House, 23 grudnia 2014 r. (dostęp 18.01.2015).

kę stabilnego wzrostu gospodarczego (choć nadal powiększa się dług publiczny, który szacowany był na początku 2015 roku na 18,1 bln USD, co stanowiło już ponad 100% PKB)²³. O poprawie sytuacji gospodarczej świadczyły także inne wskaźniki: rosły wydatki konsumentów i inwestycje przedsiębiorstw, zwiększał się eksport, inflacja notowana była na poziomie 1,3%, a deficyt budżetowy osiągnął najniższy od pięciu lat poziom 483 mld USD²⁴. Największym sukcesem gospodarczym w 2014 roku było bez wątpienia stworzenie ponad dwóch i pół miliona miejsc pracy w ciągu jedenastu miesięcy tego roku (co jest najlepszym wynikiem od lat dziewięćdziesiątych) oraz obniżenie poziomu bezrobocia do 5,6%²⁵.

Podczas całego okresu urzędowania administracji Obamy w USA powstało prawie 11 mln nowych miejsc pracy²⁶. To z kolei wpłynęło na wzrost konsumpcji wewnętrznej oraz zwiększenie się zysków spółek (choć nie wszystkich, gdyż były i takie, które ucierpiały z powodu drogiego dolara). W 2014 roku kurs dolara umocnił się względem koszyka głównych światowych walut o 15%. Było to z jednej strony korzystne dla importerów i konsumentów w USA, a z drugiej nie sprzyjało eksporterom, których towary stawały się mniej konkurencyjne na światowych rynkach, oraz wielkim amerykańskim korporacjom, których zyski z oddziałów i filii liczone w walutach narodowych przeliczane były na dolary ze stratą kursową. Podobna dycho- tomia korzyści dotyczyła niskich cen ropy naftowej. Amerykanie mogli tankować swoje samochody najtaniej od czterech lat (nieco ponad 2 dolary za galon benzyny w grudniu 2014 roku w zależności od miejsca zamieszkania), ale już przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją i sprzedażą tego surowca traciły z powodu jego niskich cen²⁷. Cena za baryłkę ropy na światowych rynkach w ciągu pół roku spadła niemal o połowę. Było to wynikiem coraz niższych kosztów wydobycia i zwiększenia produkcji w USA (obecnie USA wydobywają ponad 9 mln baryłek dziennie), ale także utrzymania na tym samym poziomie od pół roku limitów wydobycia przez państwa OPEC (tj. ponad 30 mln baryłek dziennie)²⁸. W 2014 roku republikanie podjęli intensywne działania w Kongresie oraz wywierali naciski na agencje rządowe w celu

²³ Bureau of Economic Analysis, *GDP Increases in Fourth Quarter; Annual Growth for 2014 Also Rises*, Bureau of Economic Analysis, U.S. Department of Commerce, 30 stycznia 2015 r., <http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdphighlights.pdf> (dostęp 30.01.2015). Dla porównania wg prognoz MFW wzrost gospodarczy w USA w 2014 roku miał wynieść około 2,8%. Zob. więcej: International Monetary Fund, *World Economic Outlook (WEO) Update: Is the Tide Rising?*, World Economic and Financial Surveys, styczeń 2014, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/update/01/> (dostęp 14.01.2015).

²⁴ Źródła danych: Bureau of Economic Analysis, *GDP Increases in Fourth Quarter...*, op. cit.; „A happy New Year, growth is likely to be robust in 2015 – and will start to benefit ordinary families”, *The Economist* z 3 stycznia 2015 r. (dostęp 14.01.2015); *US Government Spending*, <http://www.usgovernmentspending.com/> (dostęp 14.01.2015).

²⁵ Źródło: Bureau of Labor Statistics, <http://data.bls.gov/timeseries/LNS14000000> (dostęp 1.02.2015); J. Furman, *The Employment Situation in November*, White House, Council of Economic Advisers, 5 grudnia 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/blog/2014/12/05/employment-situation-november> (dostęp 10.01.2015).

²⁶ Zob. więcej: J. Furman, *The Employment Situation in November...*, op. cit.

²⁷ U.S. Energy Information Administration, *Gasoline and Diesel Fuel Update*, 26 stycznia 2015 r., <http://www.eia.gov/petroleum/gasdiesel/> (dostęp 30.01.2015).

²⁸ „Ropa najtańsza od 5 lat. USA mogą zwiększyć produkcję”, Polskie Radio, 16 grudnia 2014 r., <http://www.polskieradio.pl/42/1701/Artykul/1312849,Ropa-najtansza-od-5-lat-USA-moga-zwiekszy-c-produkcje> (dostęp 14.01.2015).

wdrażania procedur umożliwiających eksport skroplonego gazu oraz kondensatu ropy naftowej²⁹. Dlatego też należy się spodziewać, że w kolejnych latach USA staną się także ważnym eksporterem gazu i ropy ze złóż łupkowych, co z pewnością nie pozostanie bez wpływu na układ sił na scenie międzynarodowej. W 2014 roku dość gładko udało się rozwiązać w Kongresie problem kolejnego podniesienia progu długu publicznego. Już w lutym 2014 roku, bez żadnych ustępstw i warunków, została przyjęta zaproponowana przez administrację ustawa zezwalająca na podniesienie długu publicznego powyżej 17,2 bln USD do marca 2015 roku, co związane było z potrzebami kampanii wyborczej³⁰.

Poprawa wskaźników ekonomicznych nie wpłynęła jednak na polepszenie nastrojów Amerykanów. W 2014 roku niezadowolenie społeczne narastało, a podziały stawały się coraz wyraźniejsze. Niezależnie od tego, że bezrobocie spadło do najniższego poziomu od czasu recesji z 2008/2009 roku, przeciętni Amerykanie nie odczuwali poprawy sytuacji ekonomicznej, narastała frustracja społeczna, a przepaść między bogatymi oraz biednymi stale się powiększała. Nie pomogła nawet inicjatywa prezydenta w kwestii podniesienia stawki minimalnej za godzinę pracy w USA (prezydent podpisał rozporządzenie podwyższające stawkę minimalną rządowych pracowników kontraktowych do 10,10 USD za godzinę pracy)³¹. Wiele stanów wprowadziło podwyżki stawki minimalnej – jednak w niektórych stanach nadal pozostała ona dużo niższa. Rozczarowaniem dla wielu Amerykanów okazało się także wejście w życie tzw. Obamacare (*Affordable Care Act*) i objęcie obowiązkowym ubezpieczeniem 10 mln dotychczas nieubezpieczonych osób³². Ubezpieczenia nie będą jednak zdecydowanie tańsze niż wcześniej, a ustawa jest tak skomplikowana, że firmy ubezpieczeniowe często same gubią się w nowych przepisach. Ponadto republikanie po raz kolejny zapowiedzieli, że będą chcieli zablokować działanie tej ustawy, gdy tylko obejmą władzę w 2015 roku.

Najbardziej dramatycznym przejawem narastającej frustracji społecznej były zamieszki w wielu miastach Ameryki spowodowane tragicznym wydarzeniem w Ferguson w stanie Missouri. Biały policjant zabił tam bez wyraźnego powodu czarnoskórego Michaela Browna, a później został oczyszczony przez ławę przysięgłych z wszelkich zarzutów. Protesty uliczne oraz zamieszki, które rozpoczęły

²⁹ Zob. więcej w: Ch. Berthelsen, L. Cook, „U.S. ruling loosens four-decade ban on oil exports shipments of unrefined American oil could begin as early as August”, *The Wall Street Journal* z 24 czerwca 2014 r., <http://www.wsj.com/articles/u-s-ruling-would-allow-first-shipments-of-unrefined-oil-overseas-1403644494> (dostęp 15.01.2015); A. Kublik, „Amerykański Kongres za przyspieszeniem eksportu skroplonego gazu”, *Gazeta Wyborcza* z 26 czerwca 2014 r., http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,16221858,Amerykanski_Kongres_za_przyspieszeniem_eksportu_skroplonego.html (dostęp 15.01.2015).

³⁰ Mig, PAP, „Republikanie ustąpili. USA podnoszą limit długu powyżej 17,2 bln dolarów. To zwycięstwo Obamy”, *Gazeta Wyborcza* z 12 lutego 2014 r., http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,15440700,Republikanie_ustapili_USA_podnosza_limit_dlugu_powyzej.html (dostęp 29.01.2015).

³¹ Zob. więcej w: *A Year of Action: Progress Report on Raising the Minimum Wage*, Executive Office of the President, sierpień 2014, http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/minimum_wage_report2.pdf (dostęp 27.01.2015).

³² Zob. np. J. Dorfman, „Obamacare disappointment reaches union ranks”, *Forbes* z 13 marca 2014 r., <http://www.forbes.com/sites/jeffreydorfman/2014/03/13/obamacare-disappointment-reaches-union-ranks/> (dostęp 25.02.2015).

się w Ferguson w sierpniu 2014 roku (wprowadzono tam szczególne środki bezpieczeństwa, włącznie z godziną policyjną), szybko rozprzestrzeniały się na kolejne miasta. Ostatecznie zamieszki i protesty odbyły się w około 170 miastach w USA, a ich kumulacją były akty agresji, przemocy oraz zemsty na amerykańskich policjantach. W grudniu w Nowym Jorku zastrzelonych zostało dwóch funkcjonariuszy (w akcie zemsty za śmierć Michaela Browna i innego czarnoskórego obywatela USA Erica Garnera, uduszonego przez policjantów w Nowym Jorku), co nasiliło napięcia społeczne³³. Narastającą spiralę nienawiści i agresji wobec policji udało się zatrzymać, jednak nie oznacza to, że przy najbliższej okazji ludzie znowu nie wyjdą na ulice, kiedy pojawi się kolejny punkt zapalny.

POLITYKA ZAGRANICZNA WYCHODZI Z CIENIA SPRAW KRAJOWYCH

W polityce zagranicznej w 2014 roku na pierwszy plan wysunęły się cztery kwestie: polityka wobec Rosji w konsekwencji aneksji Krymu i wspierania separatystów we wschodniej Ukrainie, powstanie Państwa Islamskiego (IS) oraz coraz bardziej agresywne działania z jego strony, porozumienie klimatyczne z Chinami i zwrot w stosunkach amerykańsko-kubańskich. Istotna była także publikacja raportu senackiej komisji ds. wywiadu pt. *Study of the Central Intelligence Agency's Detention and Interrogation Program*, która wywołała reakcje w USA i na świecie (w tym w Polsce)³⁴.

W 2014 roku zdecydowanie najważniejszymi regionami dla USA były Azja (dwie wizyty Baracka Obamy w 2014 roku), Europa (trzy wizyty) oraz „szeroki” Bliski Wschód (dwie wizyty), a pod koniec roku dołączyła do nich Ameryka Środkowa z uwagi na historyczną zmianę w stosunkach z Kubą w grudniu 2014 roku. W ujęciu regionalnym w omawianym roku na szczególną uwagę zasługują takie kwestie jak: intensyfikacja tzw. zwrotu ku Azji (*Asian pivot*), podpisanie umowy klimatycznej z Chinami, zbliżenie z Indiami oraz zacieśnianie relacji z mniejszymi krajami regionu, „powrót” USA do Europy (nieco wymuszony bieżącymi wydarzeniami na Ukrainie), brak stabilizacji na Bliskim Wschodzie oraz wycofanie wojsk z Afganistanu, a także początek operacji wojskowej przeciw Państwu Islamskiemu na terenie Syrii i Iraku.

Dość istotnym, choć nie przełomowym wydarzeniem w polityce zagranicznej USA było przemówienie Obamy w West Point w maju 2014 roku. Prezydent odniósł się w nim do głównych problemów polityki światowej oraz możliwych rozwiązań, a w szerszym ujęciu zaprezentował amerykańskie stanowisko w kwestii realizacji polityki zagranicznej USA i sprawowania amerykańskiego przywództwa w świecie. Podkreślił między innymi, że Stany Zjednoczone są najbezpieczniejsze od wielu dekad, ale powinny z umiarem korzystać ze swojej potęgi, a największym

³³ V. St. Martin, P. Hermann, I. Shapira, „Ferguson protests share cause, not coordination”, *The Washington Post* z 1 grudnia 2014 r., http://www.washingtonpost.com/local/ferguson-protesters-block-dc-morning-traffic-demonstrate-at-justice-department/2014/12/01/3d16e50a-798f-11e4-9a27-6fdb612bfb8_story.html (dostęp 23.01.2015).

³⁴ O tym raporcie pisano już w pierwszej części rozdziału.

zagrożeniem jest nadal terroryzm międzynarodowy³⁵. Ponadto powinny angażować się w rozwiązywanie bieżących problemów z rozważnym użyciem siły militarnej, w porozumieniu i współpracy z innymi krajami, jednak możliwe jest także jednostronne użycie sił zbrojnych, jeśli będzie to konieczne z uwagi na kwestie bezpieczeństwa narodowego USA³⁶. Przemówienie to miało charakter podsumowania aktualnych działań za granicą oraz zarysowania perspektywy na najbliższą przyszłość. Stąd też uzasadnione jest oczekiwanie na kolejną strategię bezpieczeństwa narodowego Obamy, uaktualnioną o nowe wyzwania i z konkretnymi propozycjami rozwiązań bieżących problemów.

Tabela 1
Wizyty zagraniczne prezydenta Baracka Obamy w 2014 roku

Termin	Wydarzenie	Kraj/e
24–28 marca	Wizyta w Europie, udział w <i>Nuclear Security Summit</i> i szczycie USA–UE oraz wizyta w Arabii Saudyjskiej	Holandia Belgia Włochy Watykan Arabia Saudyjska
23–29 kwietnia	Wizyta w Azji	Japonia Korea Południowa Malezja Filipiny
25 maja	Wizyta w Afganistanie (nieoficjalna wizyta w bazie Bagram)	Afganistan (baza Bagram)
3–6 czerwca	Wizyta w Europie oraz udział w szczycie G-7	Polska Belgia Francja
3–5 września	Wizyta w Europie oraz udział w szczycie NATO	Estonia Wielka Brytania
10–16 listopada	Wizyta w Azji, Australii oraz udział w szczycie APEC, <i>East Asia Summit</i> , ASEAN + USA oraz szczycie G-20	Chiny Myanmar Australia

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *President's Schedule*, White House, <http://www.whitehouse.gov/schedule> (dostęp 15.01.2015).

³⁵ B. Obama, *Remarks by the President at the United States Military Academy Commencement Ceremony U.S. Military Academy-West Point*, The White House, Office of the Press Secretary West Point, New York, 28 maja 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/05/28/remarks-president-united-states-military-academy-commencement-ceremony> (dostęp 25.01.2015).

³⁶ Ibidem.

AZJA – POTWIERDZENIE „ASIAN PIVOT”

W 2014 roku regionem o szczególnym znaczeniu dla amerykańskiej administracji była Azja. W ciągu całego roku można było obserwować wzrost zainteresowania USA kontynentem azjatyckim w postaci częstych wizyt przedstawicieli amerykańskiej administracji oraz relokacji sił zbrojnych z Atlantyku na Pacyfik. Świadczy o tym także bezpośrednie zaangażowanie prezydenta w sprawy azjatyckie i jego dwie wizyty w regionie w ciągu jednego roku (w kwietniu oraz listopadzie). Kwestie priorytetowe to: utrzymanie poprawnych relacji z Chinami, umacnianie istniejących sojuszy oraz budowanie więzi z mniejszymi krajami, a także zwiększenie obecności wojskowej USA w regionie³⁷. Inną niezwykle ważną sprawą było umacnianie więzi gospodarczych z państwami regionu przez intensyfikację kontaktów zarówno dwustronnych, jak i wielostronnych, np. w ramach szczytów: APEC (*Asia–Pacific Economic Cooperation*), Szczyt Krajów Azji Południowo-Wschodniej (*East Asia Summit*) oraz ASEAN (*Association of South-East Asian Nations*) + USA oraz nadal negocjowanego Partnerstwa Transpacyficznego (*Transpacific Partnership – TPP*).

Tematami przewodnimi pierwszej wizyty Obamy w Azji w 2014 roku były jednak bez wątpienia bezpieczeństwo oraz zapewnienie sojuszników o amerykańskim wsparciu wobec chińskiej aktywności w regionie. W ciągu tygodnia (23–29 kwietnia 2014 r.) prezydent odwiedził Japonię, Koreę Południową, Malezję oraz Filipiny i we wszystkich tych państwach deklarował gotowość Stanów Zjednoczonych do podjęcia działań w sytuacji zagrożenia³⁸. Choć podkreślał, że amerykańskie inicjatywy nie są wymierzone w najsilniejsze państwo regionu (czyli Chiny), to podejmowane przez USA działania wykraczały poza te deklaracje. W Japonii Obama potwierdził prawa tego kraju do spornych wysp Senkaku, o które zaostrza się spór japońsko-chiński, oraz zapewnił o sojuszniczych zobowiązaniach USA. Z kolei w czasie wizyty na Filipinach ogłosił podpisanie porozumienia o bezpieczeństwie (*Enhanced Defense Cooperation Agreement – EDCA*), które na dziesięć lat gwarantuje Filipincom amerykańską ochronę i wsparcie w przypadku zagrożenia ze strony innego kraju lub w sytuacji klęski żywiołowej, a Amerykanom daje dostęp do filipińskich baz wojskowych³⁹.

Wizyta w Korei Południowej była kolejną okazją do zbliżenia między krajami i potwierdzenia amerykańskich zobowiązań sojuszniczych wobec zagrożenia ze strony Korei Północnej. Ponadto prezydent Obama zapowiedział nałożenie nowych sankcji na północnokoreański reżim, gdyby Kim Dzong-un zdecydował się na do-

³⁷ Chodzi tutaj przede wszystkim o przegrupowanie jednostek wojskowych z Atlantyku na Pacyfik w związku z aktywnością Chin na zasobnych w surowce akwenach: Morzu Południowochińskim i Morzu Wschodniochińskim, szczególnie w kontekście konfliktu z Japonią o wyspy Senkaku i wzrostu zagrożenia interesów morskich innych, mniejszych państw. Zob. więcej np. H. French, „China’s dangerous game”, *The Atlantic*, listopad 2014, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2014/11/chinas-dangerous-game/380789/> (dostęp 14.01.2015).

³⁸ P.J. Crowley, „Obama’s presence ‘reassures Asia allies’”, *BBC News US & Canada*, 23 kwietnia 2014 r., <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-27121311> (dostęp 25.01.2015).

³⁹ Więcej na ten temat zob.: C. Thayer, „Analyzing the US-Philippines enhanced defense cooperation agreement”, *The Diplomat* z 2 maja 2014 r., <http://thediplomat.com/2014/05/analyzing-the-us-philippines-enhanced-defense-cooperation-agreement/> (dostęp 26.02.2015).

konanie kolejnej próby nuklearnej. Stwierdził także, że USA nie przekażą rządowi Korei Południowej dowództwa nad armią w przypadku wojny (co, zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami, miało się stać w 2015 roku). To ostatnie oświadczenie spowodowało niezwykle ostrą reakcję Korei Północnej oraz skutkowało nazwaniem przez Kim Dzong-una prezydent Korei Południowej Park Geun-hye „dziwką”, a prezydenta Obamy „alfonsem”, czyli słowami nieuznawanymi w języku dyplomacji⁴⁰. Do kolejnego spięcia na linii Waszyngton–Pjongjang doszło w listopadzie 2014 roku wobec zapowiedzi wprowadzenia do kin w USA komedii pt. *The Interview*, opowiadającej o zamachu na prezydenta Korei Północnej. Władze tego państwa domagały się wstrzymania dystrybucji filmu, gdy jednak to nie skutkowało, przeprowadzono cyberatak hackerski na komputery i serwery firmy Sony Pictures Entertainment, odpowiedzialnej za jego produkcję. W odpowiedzi Amerykanie potępiли działania Korei Północnej, która została uznana za sprawcę ataków, a w styczniu 2015 roku nałożyli nowe sankcje na reżim północnokoreański⁴¹. Natomiast podczas wizyty w Malezji prezydent skupił się na innym, niezwykle istotnym wątku jego azjatyckiej podróży, a mianowicie kwestii zakończenia negocjacji traktatu Partnerstwa Transpacyficznego (TPP), planowanego na koniec 2014 roku. Mimo starań negocjatorów nie udało się jednak tego dokonać i kolejny przewidywany termin zamknięcia tekstu porozumienia to rok 2015. TPP jest niezwykle ważne dla USA ze względu na planowane korzyści gospodarcze, jak również z uwagi na możliwość „uzupełnienia” czynnikiem gospodarczym ich obecności wojskowej w regionie.

W trakcie drugiej wizyty w Azji (10–14 listopada 2014 r.) prezydent Obama odwiedził Chiny i Myanmar, a potem udał się do Australii (15–16 listopada 2014 r.). W czasie tego intensywnego tygodnia wziął udział w czterech wielostronnych szczytach – APEC, ASEAN + USA, Szczycie Krajów Azji Południowo-Wschodniej oraz G-20. Wizyta w Chinach była najtrudniejszym punktem kolejnej w tym roku podróży do Azji, gdyż prezydent USA musiał przekonać Chińczyków, że amerykańskie inicjatywy w regionie nie są skierowane przeciw Państwu Środka, i zrealizować ambitne plany w zakresie osiągnięcia porozumienia klimatycznego. Ostatecznie Barack Obama i Xi Jinping podpisali historyczny dokument, w którym dwóch największych światowych emitentów dwutlenku węgla zobowiązało się do ograniczeń emisji oraz podjęcia szeregu działań na rzecz realizacji tych ambitnych celów⁴². Relacje

⁴⁰ T. Branigan, „North Korea labels South’s president as ‘crafty prostitute’ after Obama visit”, *The Guardian* z 27 kwietnia 2014 r., <http://www.theguardian.com/world/2014/apr/27/north-korea-attacks-south-president-park-geun-hye-obama> (dostęp 29.01.2015).

⁴¹ J. Acosta, K. Liptak, „U.S. slaps new sanctions on North Korea after Sony hack”, *CNN*, 3 stycznia 2015 r., <http://edition.cnn.com/2015/01/02/politics/new-sanctions-for-north-korea-after-sony-hack/> (dostęp 29.01.2015).

⁴² Stany Zjednoczone zobowiązały się do redukcji emisji CO₂ o 26–28% do roku 2025 w stosunku do poziomu z 2005 roku, a w Chinach redukcje mają się rozpocząć najpóźniej od 2030 roku. Więcej szczegółów na temat porozumienia można znaleźć na stronach: *U.S.-China Joint Announcement on Climate Change*, White House, Office of the Press Secretary, Pekin, Chiny, 11 listopada 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/11/11/us-china-joint-announcement-climate-change> oraz *Fact Sheet: U.S.-China Joint Announcement on Climate Change and Clean Energy Cooperation*, White House, Office of the Press Secretary, 11 listopada 2014, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/11/11/fact-sheet-us-china-joint-announcement-climate-change-and-clean-energy-c> (dostęp 13.01.2015).

między obydwojma politykami można określić jako poprawne, lecz raczej chłodne, gdyż mimo nadziei na nowe polityczne otwarcie w Chinach nie nastąpiło ono wraz ze zmianą prezydenta w 2013 roku. Nowy prezydent Xi Jinping prowadzi coraz bardziej ofensywną politykę w regionie, co stanowi zagrożenie dla mniejszych krajów oraz dodatkowe wyzwanie dla USA.

W ramach amerykańskiej strategii zacieśniania relacji z mniejszymi krajami regionu i wspierania przemian politycznych prezydent Obama spotkał się w Myanmarze (przy okazji szczytu ASEAN + USA) z prezydentem tego kraju Thein Seinem oraz działaczką opozycji Aung San Suu Kyi. Wezwał tam do reform politycznych, wolnych i sprawiedliwych wyborów oraz skrytykował zmiany w konstytucji, mające na celu uniemożliwienie startu w wyborach prezydenckich Suu Kyi⁴³. Głównym punktem programu drugiej „azjatyckiej” wizyty Obamy było wygłoszenie przemówienia o amerykańskiej strategii wobec regionu przy okazji odwiedzin Australii. Prezydent podkreślił konieczność kontynuacji „zwrotu ku Azji” i zapowiedział, że będzie to jednym z jego priorytetów na kolejne dwa lata⁴⁴. Stwierdził także, że amerykańska obecność w Azji jest niezbędnym elementem bezpieczeństwa w regionie, które nie może być budowane na polityce zastraszania mniejszych krajów przez większe, przestrzegając też przed wywoływaniem konfliktów i zaznaczył konieczność zacieśniania więzi gospodarczych, czego najbardziej wymiernym przykładem ma być podpisanie umowy Partnerstwa Transpacyficznego, które ma objąć dwanaście krajów regionu (bez Chin)⁴⁵. Tym samym prezydent potwierdził, że w najbliższych latach można się spodziewać jeszcze większego zaangażowania USA w Azji oraz zacieśniania więzi z krajami regionu.

W 2014 roku warto także odnotować poprawę w stosunkach USA–Indie. Zmiana partii rządzącej i premiera w maju 2014 roku stwarzała szansę na odnowienie relacji po kilku latach ochłodzenia, szczególnie że nowy premier Narendra Modi z Indyjskiej Partii Ludowej (BJP) uważany jest za pragmatyka⁴⁶. Już kilka miesięcy po wyborach prezydent Obama gościł nowego premiera Indii w Waszyngtonie, a relacje między obu krajami zaczęły się zacieśniać. W listopadzie osiągnięto porozumienie w sprawie ułatwień w handlu żywnością i bezpieczeństwa żywnościowego, a inne umowy były intensywnie negocjowane⁴⁷. Natomiast już w styczniu 2015 roku

⁴³ Zgodnie z zapisami w konstytucji tego kraju na urząd prezydencki nie mogą kandydować osoby, które mają dzieci z obcokrajowcami, a Aung San Suu Kyi ma dwóch synów z Brytyjczykiem. Zob. M. Landler, T. Fullerton, „Obama prods Myanmar back toward democracy”, *The New York Times* z 13 listopada 2014 r., http://www.nytimes.com/2014/11/14/world/asia/obama-will-try-to-push-myanmar-back-on-the-path-toward-democracy.html?_r=0 (dostęp 24.01.2015).

⁴⁴ *Remarks by President Obama at the University of Queensland*, The White House, Office of the Press Secretary, Brisbane, Australia, 15 listopada 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/11/15/remarks-president-obama-university-queensland> (dostęp 30.01.2015).

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Zob. więcej w: A. Ayres, „The U.S. needs to Modi-fy its India policy, how Washington should engage with India’s new prime minister”, *Foreign Policy* z 20 maja 2014 r., <http://foreignpolicy.com/2014/05/20/the-u-s-needs-to-modi-fy-its-india-policy/> (dostęp 28.01.2015).

⁴⁷ *Fact Sheet: U.S.-India Agreement on Trade Facilitation*, Office of the United States Trade Representative, listopad 2014, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/fact-sheets/2014/November/US-India-Agreement-on-Trade-Facilitation> (dostęp 24.01.2015).

Obama odwiedził Indie zaproszony przez premiera Modiego jako gość honorowy obchodów indyjskiego święta narodowego. Wizyta miała potrwać trzy dni, jednak została skrócona o jeden dzień (25–26 stycznia 2015 r.) z uwagi na to, że prezydent pojechał do Arabii Saudyjskiej złożyć hołd zmarłemu królowi Abdullahowi Allah ibn Abd al-Aziz as-Saudowi. Wizyta Obamy w Indiach była potwierdzeniem „nowego otwarcia” w relacjach obu krajów i zapowiedzią zwiększenia intensywności kontaktów zarówno w sferze bezpieczeństwa (w tej sferze najważniejsze kwestie to stabilizacja w regionie, terroryzm i cyberterroryzm oraz polityka Chin w regionie), jak i handlu (kwestie współpracy w zakresie cywilnej energetyki jądrowej i tworzącego się porozumienia TPP, w którym Indie nie będą uczestniczyć). Władze obu krajów zdają sobie sprawę z tego, że rozwój współpracy jest obustronnie korzystny i niezbędny w kontekście rosnącej potęgi Chin.

SZEROKI BLISKI WSCHÓD⁴⁸ – NOWE WYZWANIA, STARE PROBLEMY

Rok 2014 wyraźnie pokazał skutki niewłaściwej amerykańskiej polityki wobec regionu Bliskiego Wschodu prowadzonej od czasu rozpoczęcia interwencji zbrojnej w Iraku (2003 r.), przez „arabską wiosnę”, do wycofania wojsk USA z Iraku (w grudniu 2011 r.). W jej efekcie doszło do radykalnego wzrostu antyamerykanizmu w większości państw regionu, wiele z nich zostało niemal całkowicie zdestabilizowanych politycznie (Egipt, Libia, Irak), a w Syrii nadal toczy się wojna domowa.

Największym zagrożeniem, a także wyzwaniem na Bliskim Wschodzie okazało się utworzenie Państwa Islamskiego (*Islamic State* – IS) przez terrorystyczne ugrupowanie sunnickich ekstremistów na północnym pograniczu Iraku i Syrii⁴⁹. W reakcji na coraz bardziej agresywne działania IS w regionie – ostre walki z siłami rządowymi Iraku, zbrodnie oraz terror wobec ludności cywilnej, a także egzekucje zagranicznych zakładników – Stany Zjednoczone zdecydowały się na działania przeciwko temu ugrupowaniu. Już 8 sierpnia 2014 roku Barack Obama podjął decyzję o rozpoczęciu nalotów na pozycje bojowników IS w Iraku oraz wysłaniu pomocy dla tego kraju⁵⁰. Działania te okazały się jednak stanowczo niewystarczające⁵¹. We wrześniu prezydent ogłosił czteropunktową strategię walki z IS, w ramach której dotychczasowe działania miały zostać rozszerzone o terytorium Syrii. Nowe podejście miało objąć: systematyczną kampanię nalotów przeciwko temu ugrupowaniu, zwiększenie wsparcia dla sił walczących na ziemi, zapobieganie ata-

⁴⁸ Termin szeroki Bliski Wschód został stworzony przez administrację G.W. Busha. Zob. np. T. Cofman, *The New U.S. Proposal for a Greater Middle East Initiative: An Evaluation*, Brookings Institution, 10 maja 2004 r., <http://www.brookings.edu/research/papers/2004/05/10middleeast-wittes> (dostęp 26.02.2014).

⁴⁹ Państwo Islamskie jest *de facto* organizacją terrorystyczną, która w czerwcu 2014 roku stworzyła kalifat na terenach Iraku i Syrii, nazywając go państwem – nie uznaje go żaden kraj na świecie.

⁵⁰ Por. H. Cooper, M. Lander, A.J. Rubin, „Obama allows limited airstrikes on ISIS”, *The New York Times* z 7 sierpnia 2014 r., http://www.nytimes.com/2014/08/08/world/middleeast/obama-weighs-military-strikes-to-aid-trapped-iraqis-officials-say.html?_r=0 (dostęp 15.01.2015).

⁵¹ Zob. np. M. Lupica, „Lupica: If Barack Obama manages to defeat ISIS, he will be a Great President”, *New York Daily News* z 6 września 2014 r., <http://www.nydailynews.com/news/world/lupica-obama-manages-defeat-isis-great-president-article-1.1930160> (dostęp 25.02.2015).

kom dzięki wykorzystaniu środków do walki z terroryzmem, zapewnienie pomocy humanitarnej dla przesiedlonych cywilów⁵². Po ogłoszeniu strategii do Stanów Zjednoczonych przyłączyły się inne kraje (zachodnie i arabskie), wyrażając swoją gotowość do wzięcia udziału w nalotach lub udzielenia pomocy humanitarnej ofiarom IS. Potwierdzeniem gotowości stworzenia koalicji przeciw IS była międzynarodowa konferencja dotycząca sytuacji w Iraku, zorganizowana w Paryżu 15 września 2014 roku⁵³. Naloty koalicji międzynarodowej na Syrię, mimo sprzeciwu Iranu i Rosji, rozpoczęły się 23 września 2014 roku i trwają do chwili obecnej. Ich skuteczność jest jednak daleka od oczekiwań, a Państwo Islamskie nadal prowadzi swoje działania i rekrutuje coraz więcej chętnych z krajów zachodnich. Działalność IS prowadzi także do radykalizacji nastrojów wśród ekstremistów. Najbardziej brutalny przykład takiego działania to zorganizowany przez dwóch radykalnych islamistów 7 stycznia 2015 roku w Paryżu zamach na redakcję magazynu satyrycznego *Charlie Hebdo*, w którego efekcie zginęło w sumie dwanaście osób⁵⁴. Mimo braku efektywności prowadzonej dotychczas kampanii przeciwko IS Stany Zjednoczone zamierzają kontynuować rozpoczęte działania i pomoc dla państw regionu. Jednak, jak podkreślił prezydent Obama w wywiadzie radiowym pod koniec 2014 roku, USA mogą pomagać, ale nie są w stanie rozwiązywać problemów poszczególnych krajów bez ich udziału i zaangażowania⁵⁵.

Najważniejszym zadaniem dla Stanów Zjednoczonych w 2014 roku było przeprowadzenie operacji wyprowadzania wojsk koalicji z Afganistanu, ale także ostateczne ustalenie zasad, na jakich miałyby pozostać tam specjalne oddziały szkoleniowe i doradcze. Rozmowy na ten temat z prezydentem Hamidem Karzajem trwały od wielu miesięcy, jednak pomimo uzgodnienia treści układu o bezpieczeństwie z Radą Starszych (Loja Dżirga) nie zdecydował się on na jego podpisanie. Zadanie to przypadło nowo wybranemu prezydentowi kraju Aszrafowi Ghaniemu, wyłonionemu dopiero w drugiej turze wyborów we wrześniu 2014 roku, po długich sporach z kontrkandydatem dr. Abdullahem Abdullahem, który ostatecznie otrzymał tekę premiera Afganistanu⁵⁶. Prezydent Obama jeszcze w maju zapewniał, że USA nie zamierzają pozostawić w Afganistanie jednostek bojowych, jednak po podpisaniu układu o bezpieczeństwie 30 września 2014 roku potwierdził, że w kraju tym pozostanie 9,8 tys.

⁵² Barack Obama, *We Will Degrade and Ultimately Destroy ISIL*, White House, 10 września 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isil> (dostęp 22.01.2015).

⁵³ W konferencji w Paryżu wzięło udział 28 państw i organizacji międzynarodowych: Arabia Saudyjska, Bahrajn, Belgia, Chiny, Czechy, Dania, Egipt, Francja, Hiszpania, Holandia, Irak, Japonia, Jordania, Kanada, Katar, Kuwejt, Liban, Niemcy, Norwegia, Oman, Rosja, USA, Turcja, Włochy, ZEA oraz organizacje: Liga Arabska, UE i ONZ. Więcej zob. France Diplomatie, *International Conference on Peace and Security in Iraq (Paris, September 15, 2014)*, 15 września 2014 r., <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/iraq-304/events-2526/article/international-conference-on-peace> (dostęp 13.01.2015).

⁵⁴ Zob. więcej w specjalnym raporcie BBC, „Charlie Hebdo attack: Three days of terror”, *BBC News Europe*, 14 stycznia 2015 r., <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237> (dostęp 28.01.2015).

⁵⁵ Zob. więcej: NPR, Transcript: President Obama's Full NPR Interview, 29 grudnia 2014 r., <http://www.npr.org/2014/12/29/372485968/transcript-president-obamas-full-npr-interview> (dostęp 13.01.2015).

⁵⁶ Por. J.K., „Afghanistan's disputed election, divide and rule”, *The Economist* z 22 września 2014 r., <http://www.economist.com/blogs/banyan/2014/09/afghanistans-disputed-election> (dostęp 27.01.2015).

amerykańskich żołnierzy⁵⁷. Oprócz realizowania misji szkoleniowo-doradczej będą oni mogli brać udział w działaniach zbrojnych (razem z innymi jednostkami, po 2014 roku, w Afganistanie ma pozostać 12 tys. personelu wojskowego)⁵⁸. Oficjalnie misja wojskowa sił ISAF w Afganistanie zakończyła się w grudniu 2014 roku, jednak perspektywy na przyszłość są mało optymistyczne: kraj w 1/3 opanowany jest przez talibów, brak jest bezpieczeństwa i stabilności politycznej (prezydent jest skonfliktowany z premierem), a zamachy bombowe są coraz częstsze.

W kwestii Iranu Amerykanie skoncentrowani byli w 2014 roku na ostatecznym wynegocjowaniu porozumienia nuklearnego. Proces negocjacji w formule 1 + 6 (Iran + 5 państw Rady Bezpieczeństwa ONZ + Niemcy) rozpoczął się w listopadzie 2013 roku i miał się zakończyć w 2014. Kolejne rundy nie przynosiły jednak spodziewanych rezultatów, a termin zamknięcia był kilkakrotnie przesuwany⁵⁹. W listopadzie 2014 roku zdecydowano, że ostateczne porozumienie ma być podpisane do końca czerwca 2015 roku (a w maju powinien być gotowy jego tekst). Dodatkowym problemem jest także postawa republikańskich kongresmanów, którzy domagają się od prezydenta nałożenia nowych sankcji na Iran, co z pewnością doprowadziłoby do zerwania negocjacji nad porozumieniem nuklearnym⁶⁰.

Niepowodzeniem zakończyły się kolejne amerykańskie próby doprowadzenia do wznowienia rozmów pokojowych między Izraelem i Palestyną. Niezależnie od ogromnych wysiłków dyplomacji amerykańskiej oraz osobistego zaangażowania sekretarza stanu USA Johna Kerry'ego nie udało się osiągnąć postępu w tej sprawie⁶¹. Z pewnością nie pomaga w tym wzajemna niechęć i brak zaufania oraz coraz więcej rozbieżności między administracją Baracka Obamy oraz rządem premiera Beniamina Netanjahu. Jednym z przejawów problemów w relacjach Netanjahu–Obama oraz konfliktu między administracją a republikanami w Kongresie w kwestii relacji amerykańsko-izraelskich jest zaproszenie przez amerykański Kongres izraelskiego premiera do USA w 2015 roku bez zgody prezydenta i administracji.

EUROPA – WYMUSZONY POWRÓT NA STARY KONTYNET

Intensyfikacja relacji amerykańsko-europejskich w 2014 roku wynikała z trzech głównych czynników: po pierwsze, z ustalonego wcześniej harmonogramu wizyt za-

⁵⁷ Więcej w: R. Stefanicki, „Nie da się wyjść z Afganistanu”, *Gazeta Wyborcza* z 4 grudnia 2014 r., http://wyborcza.pl/1,76842,17073188,Nie_da_sie_wyjsc_z_Afganistanu.html (dostęp 27.01.2015); K. Johnson, „U.S. signs pact to keep troops in Afghanistan past 2014”, *Reuters*, 30 września 2014 r., <http://www.reuters.com/article/2014/09/30/us-afghanistan-usa-idUSKCN0HP0J620140930> (dostęp 27.01.2015).

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Więcej szczegółów na temat procesu negocjacji z Iranem zob.: M.A. Piotrowski, „»Szanse 50–50«? Perspektywy rozmów nuklearnych z Iranem”, *Biuletyn PISM*, nr 91, 25 lipca 2014 r., https://www.pism.pl/files/?id_plik=17883 (dostęp 30.01.2015).

⁶⁰ Zob. więcej: M. Crowley, B. Everett, „Republicans seek to thwart deal. How Republicans plan to thwart Obama's Iran talks”, *Politico*, 11 listopada 2014 r., <http://www.politico.com/story/2014/11/how-republicans-plan-to-thwart-obamas-iran-talks-112805.html> (dostęp 26.02.2015).

⁶¹ Zob. więcej: T. Welsh, „The Middle East peace conundrum”, *U.S. News and World Report*, 11 grudnia 2014 r., <http://www.usnews.com/news/articles/2014/12/11/challenges-face-the-us-as-lead-middle-east-peace-negotiator-between-israel-and-palestine> (dostęp z dn. 26.02.2014).

granicznych prezydenta oraz spotkań międzynarodowych zaplanowanych w Europie na 2014 rok, po drugie, z powodu negocjowanego układu o Transatlantyckim Partnerstwie w dziedzinie Handlu i Inwestycji (*Transatlantic Trade and Investment Partnership* – TTIP)⁶² oraz po trzecie, i z pewnością najważniejsze, z uwagi na konieczność koordynowania z europejskimi partnerami wspólnych inicjatyw i działań w odpowiedzi na politykę Rosji wobec Ukrainy.

Problemy na Ukrainie zaczęły się już w listopadzie 2013 roku, kiedy to opozycja wyraziła sprzeciw wobec decyzji prezydenta Wiktora Janukowycza o odłożeniu w czasie podpisania umowy stowarzyszeniowej z UE⁶³. Z czasem protesty przybrały formę okupacji Majdanu w Kijowie i w lutym 2014 roku, po krwawych walkach opozycji z ukraińskimi siłami specjalnymi, doprowadziły do obalenia władzy Janukowycza oraz przejęcia jej przez Radę Najwyższą i jej przewodniczącego Olega Turczynowa, a następnie powołania nowego rządu Arsenija Jaceniuka. W marcu 2014 roku Rosja dokonała bezprawnej aneksji Krymu i rozlokowała swoje wojska na granicy z Ukrainą, a także zaczęła udzielać pomocy prorosyjskim separatystom na wschodzie tego kraju. W efekcie od połowy 2014 roku trwa tam wojna domowa między wojskami ukraińskimi a oddziałami prorosyjskich separatystów dozbrajanych przez Rosję.

Polityka Rosji wobec Ukrainy spowodowała konieczność intensyfikacji współpracy między UE a USA, które w 2014 roku prowadziły wspólne działania mające na celu zaprzestanie dozbrajania separatystów. Podejmowane inicjatywy ograniczały się początkowo do pomocy w negocjacjach między stronami konfliktu ukraińskiego, a w późniejszym czasie do wywierania nacisków dyplomatycznych na Rosję oraz nakładania kolejnych sankcji na wybranych polityków rosyjskich i ukraińskich powiązanych z Rosją, jak również na konkretne rosyjskie przedsiębiorstwa⁶⁴. W 2014 roku USA i UE nakładały sankcje na Rosję wielokrotnie, co w połączeniu z niskimi cenami surowców energetycznych wpłynęło negatywnie na stan rosyjskiej gospodarki. W marcu 2014 roku doszło do wykluczenia Rosji z grona G-8 i przeniesienia szczytu państw najwyżej rozwiniętych z Soczi do Brukseli⁶⁵ oraz wzmocnienia amerykańskiej obecności wojskowej w regionie Europy Wschodniej, co zapowiedział prezydent Obama podczas wizyty w Polsce w czerwcu 2014 roku⁶⁶. Wśród amerykańskich polityków najbardziej zaangażowani w konflikt byli wiceprezydent Joe Biden oraz

⁶² W Polsce oficjalnie używane jest tłumaczenie TTIP jako Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji (choć istnieją także inne możliwości tłumaczenia). Zob. informacje na stronie Ministerstwa Gospodarki: <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+miedzynarodowa/Handel+zagraniczny/TTIP> (dostęp 23.02.2015).

⁶³ Kalendarium ukraińskiego kryzysu można znaleźć np. na: BBC, „Ukraine crisis: Timeline”, *BBC News Europe*, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> (dostęp 23.01.2015).

⁶⁴ Zob. B. Cöllen, „Sankcje wobec Rosji: Czy wystarczająco dotkliwe?”, *Deutsche Welle*, 2 maja 2014 r., <http://www.dw.de/sankcje-wobec-rosji-czy-wystarczaj%C4%85co-dotkliwe/a-17606257> (dostęp 29.01.2015).

⁶⁵ PAP, „Rosja wykluczona z G-8? Obama zaprasza do Hagi kraje G7”, *Polskie Radio*, 18 marca 2014 r., <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1078373,Rosja-wykluczona-z-G8-Obama-zaprasza-do-Hagi-kraje-G7> (dostęp 23.01.2015).

⁶⁶ Szczegółowa relacja z pobytu prezydenta Obamy w Polsce zob.: „Wybory 4 czerwca początkiem końca komunizmu w Europie [RELACJA NA ŻYWO]”, *Newsweek Polska*, 3 czerwca 2014 r. (ostatnia

sekretarz stanu John Kerry, którzy kilkakrotnie odwiedzili Ukrainę w tym roku. Prezydent Obama odnosił się do sytuacji na Ukrainie podczas oficjalnych wystąpień oraz spotykał z ukraińskimi politykami w Waszyngtonie lub przy okazji podróży do Europy, jednak nie angażował się bezpośrednio w rozwiązanie konfliktu oraz unikał kontaktu z prezydentem Putinem. Obaj prezydenci rozmawiali ze sobą telefonicznie dwa razy na początku roku, ale już później, mimo iż spotykali się w ramach oficjalnych spotkań w większym gronie (w Normandii, Chinach czy Australii), oficjalnie nie zamienili nawet słowa. Politykę USA wobec Rosji w kontekście kryzysu ukraińskiego komplikowały równoległe rozmowy amerykańskiego sekretarza stanu Johna Kerry'ego z ministrem spraw zagranicznych Federacji Rosyjskiej Siergiejem Ławrowem w sprawie zaangażowania się Rosji w walkę z Państwem Islamskim oraz w kwestii irańskiego programu nuklearnego⁶⁷.

Podczas wizyt w Europie prezydent Obama wygłosił trzy kluczowe przemówienia (Bruksela – 26 marca 2014 roku⁶⁸, Warszawa – 4 czerwca⁶⁹ oraz Tallin – 3 września⁷⁰), w których zapewniał europejskich sojuszników o amerykańskim zaangażowaniu w regionie, potwierdził zobowiązania sojusznicze w ramach NATO, ale także prezentował stanowisko USA wobec polityki Rosji względem Ukrainy. W Brukseli stwierdził, że USA nie zgadzają się z polityką rosyjską, z nielegalną aneksją Krymu oraz udzielaniem pomocy prorosyjskim separatystom na wschodzie Ukrainy⁷¹. Podkreślił także, że USA nie przewidują podjęcia działań zbrojnych na terenie Ukrainy, ale będą wspierać jej demokratyczne przemiany i wyasygnują w tym celu pakiet pomocowy. Z kolei w Warszawie, podczas obchodów „25-lecia Wolności”, podkreślił historyczną rolę Polski w przemianach demokratycznych 1989 roku oraz zapewnił o wsparciu dla Ukrainy i innych krajów walczących o swoje prawa i godność⁷². Przedstawił Inicjatywę Wzmocnienia Obecności Wojskowej w Europie (*European Reassurance Initiative*), plan wsparcia finansowego oraz wojskowego dla europejskich sojuszników i członków NATO, a także zapowiedział wzmocnienie przyjaznych relacji z Ukrainą, Gruzją i Mołdawią⁷³. Zgodnie z tymi deklaracjami USA mają przeznaczyć 1 mld USD na sprzęt oraz zwiększenie obec-

aktualizacja 4 czerwca 2014 r.), <http://polska.newsweek.pl/barack-obama-w-polsce-2014-relacja-na-zywo-newsweek-pl,artykuly,287419,1.html> (dostęp 23.01.2015).

⁶⁷ Zob. np. T. Welsh, „Best frenemies: Despite differences, the U.S. and Russia need each other”, *US News and World Report*, 15 października 2014 r., <http://www.usnews.com/news/articles/2014/10/15/despite-ukraine-us-and-russia-cooperate-on-isis-and-iran> (dostęp 29.01.2015).

⁶⁸ *Remarks by the President in Address to European Youth*, The White House, Office of the Press Secretary, Palais des Beaux Arts, Bruksela, Belgia, 26 marca 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/03/26/remarks-president-address-european-youth> (dostęp 25.01.2015).

⁶⁹ *Remarks by President Obama at 25th Anniversary of Freedom Day*, Castle Square, The White House, Office of the Press Secretary, Warsaw, Poland, 4 czerwca 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/04/remarks-president-obama-25th-anniversary-freedom-day> (dostęp 25.01.2015).

⁷⁰ *Remarks by President Obama to the People of Estonia*, The White House, Office of the Press Secretary, Nordea Concert Hall, Tallinn, Estonia, 3 września 2014 r., <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-people-estonia> (dostęp 25.01.2015).

⁷¹ *Remarks by the President in Address to European Youth...*, op. cit.

⁷² *Remarks by President Obama at 25th Anniversary of Freedom Day...*, op. cit.

⁷³ *Fact Sheet: European Reassurance Initiative and Other U.S. Efforts in Support of NATO Allies and Partners*, The White House, Office of the Press Secretary, 3 czerwca 2014 r., <http://www.whitehouse>.

ności amerykańskich wojsk w regionie Europy Wschodniej. W czasie następnej europejskiej wizyty, w Estonii, która poprzedzała podróż prezydenta do Walii w celu uczestnictwa w szczycie NATO w Newport, Obama kolejny raz podkreślił gotowość USA do wypełniania sojuszniczych zobowiązań w ramach NATO oraz potwierdził plany związane z realizacją zapowiedzianej w Warszawie *European Reassurance Initiative*⁷⁴. Takie podejście zostało powtórzone w czasie szczytu NATO w Newport. Zdecydowano tam także o przyznaniu Ukrainie pomocy w kwocie 15 mln USD oraz o stworzeniu kilkudziesięciu specjalnych sił NATO, które będą gotowe do szybkiej reakcji w razie zagrożenia członków sojuszu (tzw. szpica NATO)⁷⁵. Polityka Rosji wobec Ukrainy oraz działania podjęte w 2014 roku przez USA i UE doprowadziły do zaostrzenia relacji USA–Rosja i oznaczały definitywny koniec tzw. resetu w amerykańsko-rosyjskich relacjach.

Znaczącej poprawie w 2014 roku uległy natomiast relacje amerykańsko-francuskie. Już w lutym prezydent François Hollande gościł w USA, a w czerwcu Barack Obama odwiedził Francję, aby uczcić 70. rocznicę lądowania aliantów w Normandii. Francja jako pierwszy z krajów zachodnich przyłączyła się do amerykańskich nalołów na pozycje IS w Iraku i Syrii, a oba kraje blisko współpracowały w kwestii Ukrainy.

Do zbliżenia doszło także w stosunkach polsko-amerykańskich. Rok 2014 obfitował w częste kontakty przedstawicieli administracji obu krajów, w tym także te na najwyższym szczeblu. Prezydent Barack Obama gościł w Polsce (3–4 czerwca), aby uczcić obchody 25-lecia przemian demokratycznych, a przy okazji kolejnej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z wizytą do USA udał się Bronisław Komorowski (23–26 września). Głównymi tematami w relacjach polsko-amerykańskich w tym roku były kwestie dotyczące: pogłębiania współpracy wojskowej, sytuacji na Ukrainie, więzień CIA w Polsce oraz dalszych działań w ramach realizacji programu obrony przeciwrakietowej. W lutym podpisano porozumienie wykonawcze do zawartej w 2009 roku umowy dotyczącej statusu wojsk amerykańskich w Polsce – SOFA (*Status of Forces Agreement*)⁷⁶, a w późniejszych miesiącach Barack Obama przedstawił wspomnianą już Inicjatywę Wzmocnienia Obecności Wojskowej w Europie (*European Reassurance Initiative*), z którą wiąże się kwestia zwiększenia w Polsce obecności amerykańskich żołnierzy i rozmieszczenia na jej terytorium sprzętu wojskowego.

W tle wydarzeń na Ukrainie trwały negocjacje USA i UE dotyczące umowy o Transatlantyckim Partnerstwie w dziedzinie Handlu i Inwestycji (TTIP). Choć zapowiadano, że rozmowy powinny się zakończyć w 2014 roku, był to termin nierealny (szczególnie że w 2013 roku jedna z rund została odwołana z uwagi na tzw. go-

gov/the-press-office/2014/06/03/fact-sheet-european-reassurance-initiative-and-other-us-efforts-support (dostęp 25.01.2015).

⁷⁴ *Remarks by President Obama to the People of Estonia...*, op. cit.

⁷⁵ Zob.: P. Maciążek, „Szczyt NATO w Walii: kluczowe decyzje”, *Defence 24* z 5 września 2014 r., http://www.defence24.pl/news_szczyt-nato-w-walii-kluczowe-decyzje (dostęp 25.01.2015).

⁷⁶ EM, „Kolejne porozumienie wykonawcze do SOFA podpisane”, *Dziennik Związkowy* z 10 lutego 2014 r., <http://dziennikzwiązkowy.com/ameryka/kolejne-porozumienie-wykonawcze-do-sofa-podpisane/> (dostęp 14.01.2015).

vernment shutdown w USA). W 2014 roku przeprowadzono cztery kolejne rundy (10–12 marca – IV runda; 19–23 maja – V runda; 14–18 lipca – VI runda; 29 września – 3 października – VII runda), a w lutym 2015 roku odbędzie się kolejna, ósma już runda negocjacji⁷⁷. Ponadto w październiku 2014 roku Rada Unii Europejskiej zdecydowała się na upublicznienie mandatu negocjacyjnego pod wpływem coraz głośniejszej krytyki wobec utajniania treści negocjacji. Dotychczas w ramach kolejnych spotkań negocjowane są szczegółowe kwestie porozumienia i rozwiązywane bieżące problemy. Zgodnie z zapowiedziami obu stron nowym terminem zakończenia negocjacji jest rok 2015, jednak aby porozumienie miało szanse powodzenia, amerykański Kongres musi przyznać prezydentowi tzw. szybką ścieżkę legislacyjną (*Trade Promotion Authority*), a w Europie będą musiały zatwierdzić je parlamenty wszystkich państw członkowskich.

AFRYKA I AMERYKA POŁUDNIOWA – ZAPOWIEDŹ ZMIAN?

Pod względem relacji USA z Afryką oraz Ameryką Południową rok 2014 był raczej mało intensywny, stosunki z państwami z tych dwóch regionów realizowane były w ramach regularnych działań dyplomacji amerykańskiej. Pomimo ograniczonej liczby wizyt polityków najwyższego szczebla na tych kontynentach administracja poświęcała wiele czasu na rozwój kontaktów biznesowych oraz podtrzymywanie dobrych relacji z głównymi państwami. Ponadto w ciągu roku prezydent Obama rozmawiał z przedstawicielami państw latynoamerykańskich i afrykańskich w Waszyngtonie oraz w czasie oficjalnych międzynarodowych spotkań.

Najważniejszym wydarzeniem w relacjach USA z krajami kontynentu afrykańskiego był bez wątpienia szczyt USA–Afryka zorganizowany w Waszyngtonie w sierpniu 2014 roku (4–6 sierpnia). Prezydent Obama zaprosił do stolicy przywódców 50 krajów afrykańskich w celu przedyskutowania najważniejszych inicjatyw, mających na celu zbliżenie USA i Afryki w najbliższych latach⁷⁸. Skupiono się głównie na kwestiach gospodarczych (nowe amerykańskie inwestycje w Afryce oraz środki na wsparcie rozwoju państw regionu), choć dyskutowano także takie sprawy jak: wzrost działalności terrorystycznej w krajach afrykańskich, bieda i korupcja oraz epidemia wirusa Ebola w Sierra Leone oraz Liberii⁷⁹. Organizacja szczytu była efektem wizyty Obamy w Afryce w 2013 roku, a jego głównym celem było pokazanie światu, że USA nie zapominają o Afryce oraz że jest to nadal bardzo istotny i perspektywiczny region świata (szczególnie w kontekście intensywnej ekspansji chińskiej na tym terenie). Wśród wydarzeń na kontynencie afrykańskim, które w 2014 roku zaprzętały uwagę amerykańskiej dyplomacji, oprócz wspomnianej

⁷⁷ Więcej informacji o procesie TTIP można znaleźć na stronach: U.S. Mission to EU, <http://useu.usmission.gov/ttip.html>, oraz na stworzonej przez American Chamber of Commerce w Polsce stronie poświęconej TTIP: <http://www.ttipinfo.pl/> (dostęp 28.01.2015).

⁷⁸ Więcej szczegółów dotyczących organizacji, przebiegu i efektów szczytu zob.: White House, *US–Africa Leaders Summit, Washington D.C., 4–6 August 2014*, <http://www.whitehouse.gov/us-africa-leaders-summit> (dostęp 13.01.2015).

⁷⁹ Ibidem.

już epidemii wirusa Ebola, wskazać można zaostrzające się problemy wewnętrzne w Mali, Sudanie Południowym i Nigerii. W tym ostatnim kraju w kwietniu 2014 roku radykalne ugrupowanie terrorystyczne Boko Haram porwało ze szkoły około 300 dziewczynek. W uwolnienie uczennic zaangażowały się media na całym świecie, a wiele krajów, w tym także Stany Zjednoczone, zaoferowało pomoc doradców i negocjatorów. Dziewczynk nie udało się jednak uratować, gdyż jak twierdzili porywacze, przeszły one na islam i zostały wydane za mąż⁸⁰.

W Ameryce Łacińskiej najwięcej uwagi USA poświęciły w tym roku Meksykowi, Brazylii (problem kryzysu ekonomicznego w tym kraju i jego wpływ na sytuację w regionie oraz na relacje z USA), Chile i krajom Ameryki Środkowej (spotkanie w Waszyngtonie z prezydentami Salwadoru, Hondurasu i Gwatemali – 25 lipca). Bez wątpienia jednak najważniejszym wydarzeniem roku w relacjach USA z regionem Ameryki Łacińskiej było ogłoszenie zbliżenia amerykańsko-kubańskiego. W grudniu 2014 roku przywódcy obu państw wydali równocześnie (ale nie wspólnie) oświadczenia i zapowiedzieli normalizację wzajemnych relacji, których zwieńczeniem ma być nawiązanie stosunków (zerwanych w 1961 roku) oraz przywrócenie działalności placówek dyplomatycznych w obu krajach, jak również rozluźnienie dotychczasowych restrykcji w podróżach i relacjach handlowych⁸¹. Choć decyzja ta była dla wielu zaskoczeniem, to faktycznie przygotowania do niej trwały już od dłuższego czasu, a ich kumulacją był cały rok 2014, kiedy to prowadzono negocjacje przy czynnym udziale Kanady oraz Stolicy Apostolskiej i bezpośrednim zaangażowaniu papieża Franciszka⁸². Ostatecznie zwrot w relacjach między USA i Kubą był możliwy dzięki udanej wymianie więźniów (w tym uwolnieniu, po pięciu latach przetrzymywania na Kubie, Amerykanina Alana Grossa). Zbliżenie amerykańsko-kubańskie, po ponad półwiecznym stanie zimnej wojny między sąsiadami, uznano za jeden z głównych sukcesów administracji Obamy w 2014 roku. Należy jednak podkreślić, że zniesienie embarga wobec Kuby i faktyczna normalizacja relacji będą możliwe tylko za zgodą Kongresu, co wydaje się niezmiernie trudne wobec faktu niezadowolenia republikanów z inicjatywy prezydenta.

Rok 2014 był dla amerykańskiej administracji niezwykle trudny i pełen wyzwań. Zapowiadany jako czas działania, zakończył się jednak nikłymi sukcesami,

⁸⁰ Więcej na temat Boko Haram i omawianej kwestii zob. np. J. Adibe, *Explaining the Emergence of Boko Haram*, Brookings Institution, 6 maja 2014 r., <http://www.brookings.edu/blogs/africa-in-focus/post-s/2014/05/06-emergence-of-boko-haram-adibe>; I. Abrak, „Boko Haram: Kidnapped girls have been married off, truce never happened”, *The Huffington Post (by Reuters)*, 1 listopada 2014 r., http://www.huffingtonpost.com/2014/11/01/boko-haram-kidnapped-girls-married_n_6086420.html (dostęp 17.01.2015).

⁸¹ Więcej na temat „resetu” w stosunkach USA–Kuba zob.: The White House, *Charting a New Course on Cuba*, <http://www.whitehouse.gov/issues/foreign-policy/cuba> oraz PAP, „Przełom w relacjach USA–Kuba. Barack Obama zapowiada nowe otwarcie”, *Polskie Radio*, 17 grudnia 2014 r., <http://www.polskie-radio.pl/5/3/Artykul/1326683,Przełom-w-relacjach-USA-Kuba-Barack-Obama-zapowiada-nowe-otwarcie> (dostęp 30.01.2015).

⁸² Por. np. W. Strobel, L. Wroughton, „Secret talks in Canada, Vatican City led to Cuba breakthrough”, *Reuters*, 17 grudnia 2014 r., <http://www.reuters.com/article/2014/12/17/us-cuba-usa-reconstruction-idUSKBN0JV2DM20141217> (dostęp 26.02.2015).

choć z pewnością na podkreślenie zasługują takie kwestie jak: stworzenie nowych miejsc pracy i ogólna poprawa sytuacji gospodarczej (cały czas poniżej oczekiwań Amerykanów), prezydencka inicjatywa w sprawie imigrantów, zwrot w stosunkach z Kubą czy podpisanie umowy klimatycznej z Chinami. Wśród największych problemów administracji w 2014 roku można natomiast wskazać: niskie wskaźniki poparcia dla prezydenta, druzgocącą porażkę demokratów w wyborach, wzrost niezadowolenia społecznego i zamieszki na tle rasowym, niepowodzenie polityki na Bliskim Wschodzie oraz brak efektywności w walce z IS, a także problemy w relacjach z Rosją w kontekście konfliktu na Ukrainie. Wydaje się jednak, że mimo piętrzących się trudności w kolejnych latach Obama może być znacznie bardziej aktywny w swych inicjatywach i działaniach niż w ostatnich sześciu. W orędziu o stanie państwa z początku 2015 roku przedstawił długą listę zadań do wykonania – szczególnie w kontekście pakietu zmian mających na celu poprawę sytuacji klasy średniej w USA oraz zapowiedzi bardziej inteligentnego przywództwa USA w świecie (czyli angażowania sił wojskowych wspartych skuteczną dyplomacją)⁸³. Oczywiście będą one bardzo trudne do zrealizowania z uwagi na dominację republikanów w Kongresie, jednak prezydent Obama z pewnością nie powiedział jeszcze ostatniego słowa. Już w 2014 roku udowodnił, że brak wsparcia ze strony legislatury nie powstrzyma go przed korzystaniem z uprawnień egzekutywy w zakresie rządzenia państwem. Ponadto w tej chwili prezydent nie ma już przecież nic do stracenia i walczy „tylko” o swoje miejsce w historii.

THE UNITED STATES: BACK ON TRACK IN AN INCREASINGLY TURBULENT WORLD

According to President Obama, 2014 was supposed to be “a year of action”. However, the implementation of his ambitious plan was extremely difficult due to the opposition of the Republican majority in the House of Representatives, a general decline in public trust in politicians, as well as the ongoing “dirty” campaign for Congress.

In domestic politics the relentless struggle of rival political parties as well as the widening social divisions and radicalization among Americans could be observed. The condition of the US economy has improved compared to previous years, however, it was not reflected in growing optimism among voters, nor in the increase of support for the Democrats. In the November midterm elections the Democrats suffered a crushing defeat. They lost their majority in the Senate, and achieved the worst result in the House of Representatives since the end of World War II.

In foreign policy, in addition to the regular issues and problems, new challenges emerged. The most important turned out to be Russia’s policy towards Ukraine, the rise of the Islamic State, prolonged negotiations with Iran on its nuclear programme and the withdrawal of troops from Afghanistan. With no doubt, the most significant

⁸³ Barack Obama, *State of the Union 2015*, White House, tekst przemówienia wygłoszonego w Kongresie USA 20 stycznia 2015 r., <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/01/20/remarks-president-state-union-address-january-20-2015> (dostęp 30.01.2015).

foreign policy achievements in 2014 were the historic decision to restore the diplomatic relations with Cuba and the climate agreement with China.

As a result, 2014 was a time of internal tensions, but also new challenges and increasing problems in foreign policy.

Keywords: Midterm elections, Ukraine, Islamic State, Iran, Afghanistan, Barack Obama, Cuba, nuclear agreement, climate agreement, China